

”Liberalismen som den sidste store fortælling” - anmeldelse i Information d. 4. september 2003 (engelsk udgave) af Rune Lykkeberg:

Der var nogle, der jublede. Og der er mange, der ikke har fået armene ned endnu. De mener, historien har givet dem ret. De mener, historien har afsagt sin dom: Liberalismen er den rigtige model. Det er den sande politiske totalløsning.

Da historiens afslutning blev proklameret, blev det af mange udlagt som oppositionens afslutning: Nu var alle alternativer afsløret som farlige og totalitære. De store fortællingers død blev til døden for alle andre fortællinger end den liberalistiske fortælling.

Den britiske idehistoriker John Gray slår i sin nye bog *Al Qaeda and what it means to be modern* fast, at liberalismen også er en stor fortælling og at den som stor fortælling, har vist sig lige så destruktiv og dæmonisk som de andre. Den foreskriver standardløsninger. Den samme model for alle lande. Og det fungerer ikke:

Argentinas økonomi kollapsede ikke, fordi landets ledere eksperimenterede med kommunisme og planøkonomi. Men tværtimod fordi argentinerne havde gjort præcis, som de liberalistiske ideologer i Verdensbanken og IMF anviste. Det samme gælder Indonesiens katastrofale nedtur.

Da Rusland efter Murens fald skulle liberaliseres og den store stat skæres ned til en lille stat, endte det ikke med herligt demokrati og dejlig vækst. Men tværtimod med at mafiaen etablerede sin egen orden

i kaos efter statens nedskæring.

Venstreorienterede kritikere har hele tiden peget på udstødelsen af naturgrundlaget og udstødelsen af Den Tredie Verden som den liberalistiske fortællings globale patologier. Disse indsigelser er blevet ignoreret.

Men terrorismen har afsløret endnu en patologi i den liberalistiske totalmodel: for de liberalistiske ideologer har villet rulle staten tilbage, men terrorismen trives i svage stater. Den globale kamp mod terrorisme har ført til en oprustning af staten: flere penge til efterretningstjenesterne, større bevillinger til politiet og mere koordineret overvågning.

Liberalismen triumferede som totalløsning i omkring 10 år. Og politikere, finansfolk og erhvervsledere vil stadig betjene sig af liberalistisk ideologier og liberalistiske styringsteknikker.

Men den store fortælling holder ikke længere. Den drøm er forbi.

Man kan endda anskue Irak-krigen som liberalismens fallit, hvis man som John Gray antager den præmis, at amerikanerne gik i krig for at sikre sig adgang til Iraks olie. De liberalistiske forbrugs fortalere har hele tiden hævdet, at når oliereserverne begynder at slippe op, vil efterspørgsel på en erstatning sikre et nyt udbud. Med andre ord: Hvor der er købere til et bestemt produkt, vil leverandørerne også være i stand til at opfinde det produkt.

Men krigen i Irak skulle som oliekrig dementere den kalkule. Den skulle være en erkendelse af, at naturreserverne er endelige, og derfor må vi kæmpe om dem, der er.

Det moderne og Gray

John Grays bog handler om det moderne. Han skriver ikke oplysningsfortællingen tilbage til Voltaire eller det store franske encyklopædiske projekt, men derimod til de franske positivister. De afviste religion, metafysik og spekulativ filosofi som vrøvl. Filosofen Auguste Comte ville grundlægge en ny religion for menneskeheden baseret på videnskabelig vished. For som de unge parisiske ingeniører ifølge Gray gerne sagde:

»Man kan skabe en ny religion på samme måde, som man på den polytekniske skole kan lære at bygge en ny bro.«

Comte brugte den katolske kirke som skabelon for sin nye religion i tillid til at videnskabelige mennesker også var mere moralske mennesker. Som Gray skriver:

»For Saint-Simon og Comte betød teknologi jernbaner og kanaler. For Lenin var teknologi det samme som elektricitet. For nyliberalisterne er det nettet. Budskabet er det samme: Teknologi, forstået som anvendelse af videnskabelig viden, producerer fælles værdier for mennesker. Dette er den centrale moderne myte, som positivisterne lancerede og som alle i dag betragter som et faktum.«

Det var denne myte som motiverede drømmene om de perfekte samfund: marxisternes tro på det klasseløse samfund og nazisternes drøm om tusindårsriget. Det er en gammel pointe, at det rationalistiske forsøg på at udrydde irrationalisme og overtro, ender i sin egen mytologi. Det er nu ifølge Gray den samme moderne mytologi, der inspirerer vestlige idealister til at eksportere den vestlige model til resten af verden som standardløsning:

»De politiske kræfter, der vil installere det frie marked i hvert et hjørne af kloden, ser sig selv som videnskabelige rationalister, men de er i virkeligheden disciple af en glemt kult.«

Moderne bin Laden

Man kan sige meget om Osama bin Laden og al Qaeda. Men det er ifølge Gray den mest meningsløse kliché at afvise dem som middelalderlige. Er der noget, Osama bin Laden er, så er det moderne. Hans projekt er moderne og realiseret på moderne præmisser. Præcis ligesom nazismen og marxismen var moderne:

»De vestlige samfund er styret af den myte, at hvis bare resten af verden også bliver videnskabelig og moderne, så den også blive sækulariseret, oplyst og fredelig – på trods af alle beviser om det modsatte. Men angrebene på Twin Towers ødelagde al Qaeda den myte; og alligevel bliver vi ved med at tro på den. Al Qaeda er drevet af myten om, at verden kan forandres ved spektakulære terrorattentater. Denne myte er også blevet dementeret mange gange, men lever alligevel videre.« John Gray anbefaler besindelse på det menneskelige vilkår og på de lokale kulturer: Det moderne forløb viser, at man ikke kan eliminere de destruktive og animalske aspekter af mennesker. Man kan ikke skabe et nyt menneske. Og man kan ikke bygge ens samfund over hele verden. Men hvis man tror, man kan, og man tror, man har en totalløsning, er det helt sikkert, at den menneskelige destruktion viser sig som fremskridtsmytens genkommende modmyte.

John Gray er ikke overvintret marxist, der nu endelig ser det røde lys for enden af den liberalistiske tunnel. Tværtimod: John Gray udmærkede sig i 80'erne som ideologisk assistent for Margareth Thatcher.

Da han for nylig på britisk tv blev spurgt, hvorfor han nu havde skiftet kurs, svarede han, at det havde han ikke: I 80'erne troede han, den totalitære trussel kom fra socialdemokratismen. Nu kunne han se, den kom fra drømmen om liberalismen som totalløsning.